

הצעת פתרון בחינת הבגרות

באזרחות

מועד קיץ, תשע"ד

סמל שאלון 034114

הפתרון נכתב על ידי אשר אלבו

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

פרק ראשון

1. א. **ציין** – עקרון הפלורליזם. **הצג** – פירושו הכרה בשונות של הפרטים והקבוצות במדינה ומתן

לגיטימציה לכל קבוצה לשמור על יחודה ועל השונות שלה ולפעול בהתאם להשקפת עולמה. ללא פלורליזם הדמוקרטיה לא תוכל להתקיים במובן המהותי. בעקרון הפלורליזם באים לידי ביטוי עקרונות דמוקרטיים נוספים כמו הגבלת השלטון ומימוש ערך החירות.

הסבר – "תנועות נוער המייצגות השקפות שונות המעוניינות לקדם מטרות חברתיות, תרבותיות ודתיות ייחודיות משלהן". הקבוצות השונות והמגוונות פנו לעירייה וביקשו הכרה ועזרה בהקצאת מגרש ותקציב.

ב. **ציין** – **הזכות לקניין הצג** – זכותו של כל אדם לשמור על רכוש שנצבר על ידו או על ידי משפחתו כחוק, ללא סכנה שרכוש זה ייגזל ממנו על ידי המדינה או פרטים אחרים. קניין הוא כל דבר אשר יש לו ערך כספי. יש שני סוגים של קניין, **קניין חומרי וקניין רוחני**. קניין חומרי הוא כל דבר פיזי שברשות האדם (קרקע, בית, כסף, רכוש ועוד). קניין רוחני הוא כל דבר שאינו פיזי והוא בעל ערך כלכלי (זכויות יוצרים על יצירה ספרותית, המצאה מדעית הרשומה כפטנט, מאמר בעיתון, פרסום כלשהו ועוד). **הסבר** – "בעקבות זאת נפגע הערך של דירותיהם". הפגיעה בערך הדירה מהווה פגיעה בכספם כלומר, פגיעה בקניין החומרי. [גם חופש המידע יתקבל כתשובה נכונה]

2. א. **ציין** – **פנייה למדינות ערב השכנות הצג** – למרות המלחמה שהתנהלה בזמן שהוכרז על הקמת

המדינה, בהכרזת העצמאות מופיעה פנייה אל מדינות ערב ואל עמי ערב לפעול במשותף ובשלוש לבניית אזור המזרח התיכון. **הסבר** – לפי הקטע מדינת ישראל פנתה אל מדינת ירדן השכנה למדינת ישראל כדי לשתף פעולה במיזם סביבתי שנועד למנוע את התייבשות ים המלח.

ב. **ציין** – מנגנון פיקוח וביקורת פורמלי. **הצג** – מנגנונים פורמליים שתפקידם לפקח ולהגביל את השלטון, אשר פעולתם מוסדרת ומעוגנת בחוק. המוסדות והמנגנונים הפורמליים לביקורת הם: הפרלמנט, שמבקר ומפקח על רשויות השלטון האחרות ובעיקר על הרשות המבצעת, מוסד ביקורת המדינה שבראשו מבקר המדינה, האומבודסמן (נציב תלונות הציבור), והרשות השופטת אשר מפקחת על פעולת הרשויות האחרות.

הסבר – הדרישה לקיום הדיון בוועדה פירושה פיקוח פורמלי מכיוון שהפרלמנט הוא גוף פורמלי שנועד לפקח על פעולת הרשות המבצעת, בין היתר בעזרת פעילות ועדות הכנסת.

פרק שני

3. **הצג- הצדקה המבוססת על עקרון שלטון העם ועקרון הכרעת הרוב** – הצדקה ליברלית נוספת למדינת הלאום מבוססת על מימוש עקרונות הדמוקרטיה של **שלטון העם והכרעת הרוב**. על פי עקרון שלטון העם יש **לאזרחי כל מדינה, אתנית או מדינתית, זכות לעצב את המרחב הציבורי בהתאם לרצון העם**. לכן מדינת הלאום האתנית-תרבותית אינה שונה במובן זה ממדינת הלאום המדינתית כיוון שבשתיהן העם קובע מה יהיה אופיו של המרחב הציבורי. על פי עקרון הכרעת הרוב, **אם רוב הציבור הכריע שברצונו לעצב את המרחב הציבורי באופי מסוים על קבוצות המיעוט לקבל את הכרעת הרוב כמחייבת**, בתנאי שהרוב אינו מנצל את כוחו ופועל בעריצות של רוב השולל את זכויות קבוצות המיעוט או שולל את זכויות האדם. מבחינה זו אין הבדל בין הכרעת רוב שנשענת על רוב אזרחי במדינת רוב מדינתית לבין הכרעת רוב שנשענת על קבוצה אתנית-תרבותית במדינת לאום אתנית.

4. **הצג- מעמד השפה הערבית מושפע מפעולות הרשות המבצעת במדינה** – הממשלה מדפיסה שטרות, מטביעה מטבעות, מנפיקה תעודות זיהוי ומפרסמת פרסומים רשמיים בשפה הערבית לצד השפה העברית. נוסף על כך ספר החוקים של המדינה מודפס בשתי השפות הרשמיות (עברית וערבית). המועצות המקומיות מפרסמות את שלטי החוצות בשתי השפות, ופסיקה של בג"ץ בעניין חייבה את כל הרשויות המקומיות לכתוב על שלטי הרחובות את שמות הרחובות בשפה הערבית לצד העברית. נוסף על כך הושווה מעמד הערבית לשפה העברית גם בהנפקת לוחיות הרישוי על גבי המכוניות.

5. **הצג - שיטת דין הקרקע** – כאשר מבססים את הענקת האזרחות על מרכיב הטריטוריה. למשל הענקת אזרחות לכל מי שנולד על אדמת המדינה. מדינות שמעודדות הגירה לתוכן מעדיפות שיטה זו. **שיטת דין הדם** – שיטה להענקת אזרחות המבוססת על מרכיב המוצא. בשיטה זו האזרחות עוברת בירושה מהורים לבנים בלי קשר למקום הלידה. מדינות המעוניינות לחזק את הקשר עם האוכלוסייה שנמצאת בתפוצה מחוץ למדינה מעדיפות להעניק אזרחות על פי שיטה זו.

6. **הצג – חקיקת משנה (תקנות)** – לאחר שנחקק חוק בכנסת במסגרת החקיקה הראשית, הוא מועבר לביצוע בידי של ראש הממשלה או השר שבתחומו החוק נוגע. כדי שיהיה אפשר ליישם את החוק יש סמכות לשר או לראש הממשלה לקבוע תקנות המפרטות את אופן ביצוע החוק. תקנות אלו נקראות חקיקת משנה (להבדיל מהחקיקה הראשית בכנסת). ההגבלה העיקרית על חקיקת המשנה היא שאסור לה לסתור את שנאמר בחקיקה הראשית שהתקבלה בכנסת.

7. **הבדל 1: בשאלה מי תובע ומי נתבע.** במשפט פלילי המדינה תובעת לדין אדם או קבוצה אשר לטענת התביעה עשו מעשה בניגוד לחוק ולכן הם צפויים לעונש על פי חוק. המדינה תובעת את הנאשמים באמצעות היועץ המשפטי לממשלה, פרקליטות המדינה והמשטרה מתוך רצון לייצג את האינטרס הציבורי, ולשמור על ביטחונם ושלומם של כלל האזרחים. משפט אזרחי לעומת זאת עוסק במקרים של סכסוך משפטי בין האזרחים כאשר הדבר נוגע לכללים המשפטיים ביניהם, כלומר לזכויות ולחובות בין אדם לחברו. בדרך כלל זכויות וחובות אלו נחתמות בחוזה אשר הופר לטענת אחד הצדדים. המשפט האזרחי מתקיים בדרך כלל בין אזרחים או חברות פרטיות, אבל לעתים גם המדינה היא תובעת או נתבעת.

הבדל 2: בשאלת העונש. במשפט אזרחי אין עונש: המפסיד צריך לשלם לזוכה במשפט פיצויים כספיים או להחזיר נכס או חוב, או לקיים את החוזה שעליו הוא חתום. במשפט פלילי לעומת זאת אם הנאשמים יורשעו במשפט, בית המשפט יכול להטיל עליהם עונש של קנס או מאסר, על פי סוגי העבירות.

8. **הצג – העדפה מתקנת** – כאשר מעניקים תמיכה לפרק זמן מוגבל לקבוצת אנשים שנמצאים במצב נחות ביחס לכלל האוכלוסייה, בגלל קיפוח שהופעל כלפיהם בעבר. התמיכה תינתן עד למצב של תיקון העוול והחזרת השוויון בין הקבוצה הנחותה לבין כלל האוכלוסייה. לעתים התמיכה ניתנת לאזור מוגדר שנמצא במצב נחות ביחס לשאר האזורים במדינה בגלל מדיניות שיצרה קיפוח של אותו אזור בעבר. דוגמאות למדיניות של העדפה מתקנת הן: שריון מקומות לנשים במפלגות בכנסת, כדי לתקן את העוול ההיסטורי ביחס לנשים, שריון מקומות לסטודנטים שחורים באוניברסיטאות בארצות הברית, הטבות כלכליות למורים ממרכז הארץ על מנת שיעברו לגור וללמד בעיירות פיתוח.

הסבר-המובן המהותי של החוק מתממש במדיניות של העדפה מתקנת בכך שערכי הדמוקרטיה כמו הזכות לשוויון מתממשים בפועל ופערים חברתיים במדינה מצטמצמים. השוויון לא נותר באופן פורמלי בלבד אלא מתממש באופן מהותי.

9. **הצג - ערך החירות** – החופש של כל אדם לבחור איך לפעול ואיך להתנהג בכל תחום שיבחר, כל עוד הוא אינו פוגע בחירותם של אחרים. הזכות לחירות אינה מוחלטת אלא מוגבלת במקרים שבהם האדם עלול לפגוע בעצמו או באחרים. ערך החירות בא לידי ביטוי בדמוקרטיה כצורת ממשל בכך שהבחירות חייבות להיות חופשיות. תנאי לקיום בחירות חופשיות הוא קיום חופש הביטוי, חופש העיתונות וחופש ההתארגנות הפוליטית.

הסבר-הכנסת כרשות מכוננת פועלת למימוש חוקה כתובה פורמלית. בכך היא מעגנת את ערך החירות בחוקה כתובה ומבטיחה את ההגנה עליו מפני פעולות שרירותיות של השלטון.

פרק שלישי - (אשכול א')

10. **הצג – מדינת כלל אזרחיה** – הדגש בגישה זו הוא על המסגרת המדינתית ולא על השתייכות אתנית לאומית. השייכות למדינה חופפת לאזרחות. מדינת ישראל לא צריכה להיות מדינה יהודית אלא דמוקרטית בלבד. היחס לכלל האזרחים צריך להיות ניטרלי, ואין מקום לעדיפות של קבוצה אתנית יהודית או אחרת על פני הקבוצות הלאומיות והאתניות שמרכיבות את המדינה.

הסבר-עמדת הכותב היא התנגדות לגישה של כלל אזרחיה. בניגוד לגישה זו הוא טוען דווקא לצורך לממש את הזהות היהודית במדינה ולדאוג לכך שהמדינה תהיה מדינה יהודית ומדינת הלאום של העם היהודי.

11. **הצג – למדינת ישראל יש תפקיד מרכזי בקיום של העם היהודי.** היא משמשת פעמים רבות גורם מאחד עבור יהודי התפוצות וסמל של הזדהות וסולידריות לאומית קולקטיבית. יהודי התפוצות בכל העולם ששייכים לקהילות יהודיות שונות ומגוונות, כמו יהודי ארצות הברית, צרפת, ארגנטינה וקהילות אחרות **מרגישים תחושת גאווה ושייכות לאומית אל מדינת ישראל שמהווה גורם מלבד.** למדינת ישראל יש מחוייבות כלפי יהודי התפוצות. על פי הכרזת העצמאות מדינת ישראל תהיה מדינה עם עלייה יהודית חופשית, והיא הוקמה כדי לפתור את בעיית העם היהודי שחי מחוץ למולדתו. כדי לממש את היעד הזה של מדינת ישראל ננקטו כמה צעדים למשל, **חוק השבות** – העיקרון שמדינת ישראל היא מדינת העם היהודי בא לידי ביטוי בחקיקת חוק השבות שבו נאמר: "כל יהודי זכאי לעלות ארצה". על פי התיקון שנעשה בחוק השבות בשנת 1970 הורחבה הזכאות גם לבני משפחה של יהודי, לבנו ולנכדו ולבני זוגם גם אם הם אינם יהודים, וזאת במטרה לעודד יהודים לעלות לארץ בלי שייאלצו להיפרד מבני משפחתם.

הסבר – בקטע כתוב שהמדינה הוקמה כפתרון עבור העם היהודי. ולכן המדינה צריכה להיות מדינה של כל היהודים בעולם, ולשמש עבורם מרכז לאומי ולדאוג להגנתם בכל מקום שבו הם נמצאים.

12. **הצג** - עקרון הכרעת הרוב הוא אחד העקרונות הדמוקרטיים, והוא מהווה את אחד מכללי המשחק הדמוקרטיים. גם עקרון זה הוא תנאי הכרחי למימוש הדמוקרטיה, אך אינו תנאי מספיק. הכרעת הרוב מבוססת גם על עקרון ההסכמיות, כיוון שגם קבוצת הרוב וגם קבוצות המיעוט מסכימות לעיקרון שהחלטות מתקבלות על ידי **רוב** האוכלוסייה ולא על ידי יחיד או קבוצה, וגם לא בהסכמת כלל האוכלוסייה (כי כאמור אחדות דעים אינה אפשרית). המיעוט במשטר דמוקרטי מסכים למלא את הכרעת הרוב גם כאשר הוא מתנגד לתוכן ההחלטה, זאת מפני שגם הרוב וגם המיעוט מקבלים את כללי המשחק הדמוקרטיים. בדמוקרטיה בדרך כלל הרוב אינו קבוע אלא הוא מתחלף, ולכן כאשר המיעוט יהפוך באחד הימים לרוב באוכלוסייה, החלטתו תהיה מחייבת באותה המידה.

הסבר – הכותב טוען שהגדרת המדינה כמדינה יהודית מחייבת רוב יהודי במדינה, ולכן הרוב היהודי צריך להשתקף בהכרעות המתקבלות במדינה מכיוון שאלו הן הכרעות רוב.

אשכול ב' - למגזר הערבי והדרוזי

13. למגזר הערבי והדרוזי.

14. למגזר הערבי והדרוזי.

15. למגזר הערבי והדרוזי.

פרק רביעי

16. **ציין - בחירות כלליות** – **הצג** - כל אזרחי המדינה משתתפים בבחירות.

הסבר - החוק נועד לעודד את אזרחי כל המדינה להשתתף בבחירות באמצעות הקביעה שחלק מחברי הפרלמנט יהיו אזרחים צרפתיים המתגוררים במדינות אחרות. בכך תהיה מוטיבציה גדולה יותר לאזרחי צרפת שמתגוררים מחוץ לצרפת להשתתף בבחירות ולבחור מועמד שיפעל למענם.

17. ציין-מובן מהותי.

הצג - הכוונה בדמוקרטיה מהותית היא כאשר מאמצים את השקפת העולם הדמוקרטית אשר מציבה את האדם במרכז ורואה בו ערך מרכזי. השקפה זו תדגיש את זכויות האדם ומימושן ואת עיקרון הפלורליזם בדמוקרטיה. יש צורך לממש ערכים אלו באופן מהותי ולא רק במובן הפורמלי.

הסבר –המסר שאותו מבקשים האמנים להציג הוא אהבת האדם באשר הוא. בכך הכוונה היא שהאדם הוא ערך מרכזי. כמו כן הם מבטאים את השקפת העולם הדמוקרטית בכך שהמסר כולל את קבלת האחר וכיבוד השונות בין בני האדם. זהו ערך הסובלנות. מניעת הפגיעה בבני האדם מהווה גם היא ערך מרכזי של כיבוד זכויות האדם באשר הם.

18. ציין – זכויות חברתיות.

הצג – **זכויות חברתיות** – זכויות שאינן זכויות טבעיות אלא מוענקות, כלומר המדינה מעניקה אותן לאזרחיה. בניגוד לזכויות הטבעיות, אין מחויבות ברורה של המדינה הדמוקרטית לרמת המימוש של הזכויות החברתיות, ולא נקבע מהו המינימום או המקסימום של השירותים החברתיים שהמדינה צריכה לתת. יש ויכוח בשאלה זו בין הגישה ליברלית לגישה הסוציאל-דמוקרטית. הזכויות החברתיות נובעות מהצורך להבטיח את רמת החיים הסבירה והאנושית של האנשים במדינה. הזכויות החברתיות העיקריות הן הזכות לחינוך, לבריאות, לדיור, לרמת חיים סבירה וכן זכויות עובדים ותנאי עבודה.

הסבר-על פי הקטע מדובר על תנאי העסקתם של בוחני הנהיגה. תנאי העסקה, כמו משך שעות העבודה, היקף המשרה וכו' קשורים לזכויות החברתיות.

19. טענה-אני דורש לאמץ תפיסה דמוקרטית ליברלית שאינה אינדיבידואלית אלא רפובליקנית.

נימוק 1:התפיסה הרפובליקנית תואמת טוב יותר את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית מכיוון שהיא מבוססת על השייכות של האדם לקהילה שהיא מדינת הלאום. במקרה של מדינת ישראל מדובר על מדינת הלאום היהודית, ולכן הגישה הרפובליקנית תחזק את אופיה היהודי של המדינה. **נימוק 2:** הגישה הרפובליקנית מציבה את הקהילה במרכז ובכך תחזק את הסולידריות החברתית במדינה. בתקופה זו יש פערים חברתיים גדולים בישראל וגישה רפובליקנית תוכל לסייע בצמצום הפערים החברתיים.